

BMP.0790.3.4.2024(13)

Pan

Valeri Vachev

Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich

Szanowny Panie Rzeczniku,

odpowiadając na wystąpienie Pana Rzecznika z 20 czerwca 2024 r.¹ dotyczące *problemów z uzyskaniem, przywróceniem lub ponownym nadaniem statusu UKR i utratą związanych z tym statusem uprawnień*, uprzejmie informuję co następuje.

W pierwszej kolejności odnosząc się do kwestii związanej z brakiem możliwości jednoczesnego korzystania z ochrony czasowej na terenie więcej niż jednego z państw członkowskich Unii Europejskiej (UE) oraz przywołanego dokumentu Komisji Europejskiej dotyczącego dyrektywy Rady 2001/55/WE² i decyzji wykonawczej Rady 2022/382³ uprzejmie informuję, że Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji (MSWiA) pismem z 29 stycznia 2024 r. wystosowało do urzędów wojewódzkich rekomendacje⁴ w przedmiotowej sprawie, z prośbą o przekazanie powyższego stanowiska do nadzorowanych organów gmin w celu ujednoczenia praktyki stosowanej przez wszystkie organy jednostek samorządu terytorialnego. Ponadto, wskazane pismo było przekazywane także organizacjom pozarządowym, które zgłaszały problemy ze statusem UKR.

W powyższych rekomendacjach wskazano m.in., że posiadanie ochrony czasowej przez obywatela Ukrainy w innym państwie członkowskim UE nie może stanowić wyłącznej podstawy do odmowy nadania numeru PESEL ze statusem UKR, jak również ponownego nadania statusu UKR lub przywrócenia statusu UKR. Nie jest przy tym wymagane, aby osoba taka przed przybyciem do Polski zrezygnowała formalnie z ochrony czasowej udzielonej w innym państwie i przedstawiała na powyższą okoliczność stosowne zaświadczenie, bądź też,

¹ Sygn. XI.541.139.2022.KM.

² Z dnia 20 lipca 2001 r. w sprawie minimalnych standardów przyznawania tymczasowej ochrony na wypadek masowego napływu wysiedleńców oraz środków wspierających równowagę wysiłków między państwami członkowskimi związanych z przyjęciem takich osób wraz z jego następstwami (Dz. Urz. UE L Nr 212, poz. 12).

³ Z dnia 4 marca 2022 r. stwierdzającej istnienie masowego napływu wysiedleńców z Ukrainy w rozumieniu art. 5 dyrektywy 2001/55/WE i skutkującej wprowadzeniem tymczasowej ochrony (Dz. Urz. UE L Nr 71, poz. 1), vide: https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/migration-and-asylum/common-european-asylum-system/temporary-protection_en?prefLang=pl&etrans=pl.

⁴ Wypracowane wspólnie z przedstawicielami Straży Granicznej (SG), Urzędu do Spraw Cudzoziemców, Centralnego Ośrodka Informatyki oraz MSWiA.

aby zostały zaktualizowane dane dotyczące jej statusu w unijnej platformie beneficjentów ochrony czasowej TPP (Temporary Protection Platform).

Podkreślono również, że złożenie przez obywatela Ukrainy w dowolnym organie wykonawczym gminy wniosku o nadanie numeru PESEL ze statusem UKR lub przywrócenie w rejestrze PESEL statusu UKR spowoduje przekazanie powyższej informacji do rejestru obywateli Ukrainy, prowadzonego przez Komendanta Głównego Straży Granicznej, zgodnie z art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 12 marca 2022 r. *o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa*⁵, celem aktualizacji przechowywanych w nim danych. Informacja o rozpoczęciu korzystania przez obywatela Ukrainy z ochrony czasowej w Polsce zostanie ponadto przekazana z ww. rejestru do unijnej platformy TPP, co będzie skutkowało zawiadomieniem innych państw członkowskich UE o przejściu przez Polskę odpowiedzialności za udzielenie danej osobie ochrony czasowej.

Należy wyjaśnić, że o tym, w którym państwie obywatel Ukrainy korzysta z ochrony czasowej, decyduje data dokonania rejestracji cudzoziemca jako osoby korzystającej z ochrony czasowej w danym kraju. Jeżeli data pierwotnej lub ponownej rejestracji w Polsce, tj. data nadania numeru PESEL ze statusem UKR, ponownego nadania statusu UKR lub przywrócenia w rejestrze PESEL jest późniejsza niż data rejestracji tej osoby jako osoby korzystającej z ochrony czasowej w innym państwie członkowskim UE, przyjmuje się, że wskazana osoba korzysta z ochrony czasowej w Polsce. Data zmiany oznaczana przy nadaniu w rejestrze PESEL statusu UKR wskazuje, od kiedy osoba jest objęta⁶ ochroną czasową w Polsce.

Odnosząc się z kolei do zagadnienia związanego z aktualizacją dokumentu podróży należy wskazać, że obywatel Ukrainy po uzyskaniu nowego dokumentu podróży powinien zgłosić się do organu gminy celem aktualizacji danych. Przepisy prawa dotyczące omawianej kwestii zostały wprowadzone do *ustawy pomocowej*, i obowiązują od 1 lipca 2024 r. Zgodnie z przyjętymi regulacjami, jeżeli numer PESEL został nadany na podstawie oświadczenia, Karty Polaka, innego dokumentu ze zdjęciem umożliwiającemu ustalenie tożsamości lub dokumentu potwierdzającego urodzenie, obywatel Ukrainy jest zobowiązany do potwierdzenia swojej tożsamości w dowolnym organie gminy na podstawie ważnego dokumentu podróży w terminie 60 dni od daty wydania ww. dokumentu. Powyższy przepis prawa wskazuje ponadto, że organ gminy dokonuje w rejestrze PESEL rejestracji zmiany danych obywatela Ukrainy oraz danych dokumentu podróży, o których mowa w art. 8 pkt 24 ustawy z dnia 24 września 2010 r. *o ewidencji ludności*⁷ (art. 4 ust. 13a *ustawy pomocowej*).

Jednocześnie nowe regulacje zobowiązują obywatela Ukrainy do dokonania zgłoszenia zmiany danych w zakresie m.in. dokumentu podróży w dowolnym organie gminy, jeśli nastąpiła ich zmiana (art. 4 ust. 20 b *ustawy pomocowej*).

⁵ Dz. U. z 2024 r. poz. 167, z późn. zm., dalej: *ustawa pomocowa*.

⁶ Po raz pierwszy lub kolejny.

⁷ Dz. U. z 2024 r. poz. 736.

Pragnę zauważyć, że w zakresie kompetencji służb podległych MSWiA pozostaje wyłącznie automatyczna obsługa rejestru prowadzonego przez Komendanta Głównego SG, o którym mowa w art. 3 ust. 3 *ustawy pomocowej*, w którym są przetwarzane dane alfanumeryczne cudzoziemców, uzyskane w wyniku kontroli granicznej lub wprowadzenia do systemu wniosku o nadanie numeru PESEL UKR przez organy gminy. Na podstawie powyższych danych zastosowane algorytmy dokonują dopasowania nowych informacji do już istniejących wpisów w rejestrze. W przypadku zmiany danych, jak np. zmiana nazwiska w wyniku zawarcia związku małżeńskiego, czy zmiana dokumentu podróży – z uwagi na brak możliwości jednoznacznego dopasowania – w wielu przypadkach są tworzone nowe wpisy/rekordy. W powyższej sytuacji jest wskazane przeprowadzanie wyszukiwania przez jednostki samorządu terytorialnego, na podstawie danych o szerszym zakresie niż tylko np. numer PESEL lub numer dokumentu, ponieważ po wymianie dokumentu – stosując takie kryteria wyszukiwania – dana osoba może nie zostać odnaleziona w rejestrze.

Jednocześnie należy wskazać, że występujące przypadki, związane z utratą statusu PESEL UKR, a w następstwie także – z utratą prawa do świadczeń przez osoby przekraczające granicę państwową na kierunku wjazdowym do Polski, wynikają z szeregu czynników. Przykładowo, z praktyki wynika, że obywatele Ukrainy, pomimo zadawania przez funkcjonariuszy SG podczas odprawy granicznej pytań dotyczących ustalenia celu wjazdu na terytorium RP, w tym czy osoba jest posiadaczem statusu PESEL UKR oraz czy korzysta z ochrony czasowej, nie udzielają wskazanych informacji, co w konsekwencji skutkuje brakiem odnotowania szczególnego statusu w systemie odpraw granicznych. Kolejnym przykładem jest brak odpowiednich dokumentów podróży w postaci indywidualnych paszportów. W dalszym ciągu funkcjonariusze SG z przyczyn humanitarnych (tryb przewidziany w art. 32 ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. *o cudzoziemcach*⁸⁾) zezwalają obywatelom Ukrainy na przekraczanie granicy na podstawie aktów urodzenia (małoletni), a w przypadku dorosłych, także na podstawie książeczkowych dowodów osobistych. Wskazane dokumenty zawierają dane osobowe zapisane wyłącznie w języku ukraińskim, a przez to wymagają odręcznego wprowadzenia do systemu odprawy granicznej (bez użycia czytnika dokumentów). Opisane czynniki mają wpływ na powstanie rozbieżności danych cudzoziemców w rejestrze PESEL UKR, co może mieć wpływ na utratę, a w konsekwencji na brak uprawnień do świadczeń socjalnych.

Jednocześnie pragnę nadmienić, że przepisami ustawy z dnia 15 maja 2024 r. *o zmianie ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa oraz niektórych innych ustaw*⁹⁾ rozszerzono zakres podmiotowy *ustawy pomocowej* m.in. o dwie kategorie cudzoziemców, tj. o małoletnie dzieci obywateli Ukrainy oraz o małoletnie dzieci małżonków obywateli Ukrainy. W powyższych przypadkach chodzi o osoby, które same

⁸⁾ Dz. U. z 2024 r. poz. 769.

⁹⁾ Dz. U. poz. 854.

nie posiadają obywatelstwa ukraińskiego i w dotychczasowym stanie prawnym nie mogły korzystać z rozwiązań pomocowych przewidzianych dla ich rodziców posiadających obywatelstwo ukraińskie.

Ponadto, zmianie uległy przepisy prawa dotyczące udzielania beneficjentom ochrony tymczasowej zezwoleń na pobyt czasowy w ten sposób, by było możliwe uzyskanie wskazanego zezwolenia z uwagi na łączenie rodzin. W kontekście poruszanej przez Pana Rzecznika kwestii braku dokumentu potwierdzającego legalny pobyt dzieci, w tym miejscu należy wspomnieć, że wydanie zezwolenia na pobyt czasowy będzie skutkowało wydaniem także karty pobytu, która wraz z dokumentem podróży umożliwi przekraczanie granic.

Niezależnie od powyższego pragnę poinformować, że zapytania obywateli, związane z uzyskaniem, przywróceniem lub ponownym nadaniem statusu UKR i w następstwie utratą związanych z tym uprawnień przez obywateli Ukrainy, są na bieżąco rozpatrywane przez Komendę Główną SG w formie pisemnej, drogą mailową oraz telefonicznie. Ponadto, została uruchomiona infolinia obsługiwana przez funkcjonariuszy i pracowników SG gdzie udzielane są odpowiedzi na zadawane przez cudzoziemców pytania. Na stronie internetowej SG są zamieszczane na bieżąco informacje na temat statusu prawnego obywateli Ukrainy na terytorium RP oraz wprowadzane zmiany w powyższym zakresie¹⁰. Opracowano również krótką ulotkę, zawierającą najważniejsze informacje dotyczące zmian wprowadzonych do ustawy pomocowej.

Z poważaniem

z up. Maciej Duszczyk

Podsekretarz Stanu

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji

(podpisano kwalifikowanym podpisem elektronicznym)

¹⁰ Dostępne pod linkiem: <https://www.strazgraniczna.pl/pl/cudzoziemcy/status-ukr-zasady-ochrony/13477,Status-UKR-uregulowania-prawne-dotyczace-ochrony-czasowej-dla-obywateli-Ukrainy-.html>.